

Egyetem Felcsúton

PUBLICISZTIKA - LX. évfolyam, 28. szám, 2016. július 15.

Pár héttel később ismét bekopogott hozzám a diáklány, leült és sírva fakadt: „Tanár úr, el nem tudja képzelni, mi folyik a HÖK-ben!” És elkezdte mesélni a pénzek, kapcsolatok körforgását. Mást nem tudtam tenni, mint azt tanácsolni, hogy mihelyt lehet, lépjen ki, és elvesztettem minden illúziómat.

Alighogy véget ért a vizsgaidőszak, új lendületet kaptak a hírek a felsőoktatásról. Szegeden például nyolc hónapos szünet után végre lett az egyetemnek kancellárja, ráadásul – továbbra is hangoztatva fenntartásaimat az adminisztratív folyamatok lelassulását, időnként működésképtelenséget is előidéző rektori-kancellári „kettős hatalommal” szemben – egy nem is akármilyen tudású és felkészültségű nő ebben a férfiuralomra berendezkedett országban.

Az *index* írta meg, hogy a Pallas Athéné Domus Mentis Alapítvány 173 millió forintot fizetett ki egy magánszemélynek a *Kecskeméti Főiskola Gazdaságtudományi kar fejlesztése és az egyetemmé válás folyamatának elősegítése és a képzése fejlesztésének eszközigényéhez* címen. Időközben július 1-től létrejött a Pallasz Athéné Egyetem (a neveket betűhíven vettem át!) és a polgármester büszkén jelentette ki, hogy ettől fogva „Kecskemét egyetemi várossá vált”. Bírósági ítélet erősítette meg, hogy az alapítványok közpénzekkel gazdálkodnak – anélkül, teszem hozzá, hogy a „köz” ellenőrizni tudná, milyen elvek és kritériumok alapján osztják szét ezeket. És mint látni fogjuk, nem a kecskeméti az egyetlen ilyen példa.

Azután egy tízmilliós nagyságú sikkasztás miatt tettek feljelentést az MNB-alapítványok által szintén kedvelt sümegi közösségi főiskolában, amelyről korábban e lapban néhány nem éppen pozitív megállapításra ragadtattam magamat (*Az egyetem csendes, újra csendes...*, *ÉS*, 2016/18., máj. 6.), amiért egyik oktatójuk meg is neheztelt rám, és ennek hangot adott a következő számban (Pétervári Zsolt: *Sümegen*). Újabban ugyan a John Henry Newman Oktatási Központ Kft.-t tulajdonló, vonzó nevű Kárpát-medencei Jövőegyetemért Egyesület vezetője az *index* cikke szerint tagadta a feljelentés tényét, de az egyesület egy másik tagja azt állítja, hogy éppen ezzel a vezetővel együtt nyújtották be a feljelentést. Szép feladata lesz a jövő (egyetem)történeteinek kideríteni majd az igazságot...

És valószínűleg az is egyetemi hírré válik majd, hogy az Országos Széchényi Könyvtár egy részét Piliscsabára költöztetik – az átépítés idejére. (Vagy nem csak arra?) Ugyanis az elmúlt években a katolikus egyetem piliscsabai székhelyű bölcsészkarja egyre inkább belakta a pesti oldal e célra felszabadított épületeit, és felteszem, hogy a hajdani szovjet laktanya már egyszer átalakított kaszárnyái fogják az új célt szolgálni – mert a Makovecz tervezte mutatós várkastélyok bizonyára kevésbé alkalmasak erre.

Itt azonban nem híreket akarok közölni, hanem, ahogy az utóbbi cikkeimben is tettem, jelenségeket felmutatni és kommentálni – az utókor okulására és a magunk emlékeztetésére.

Biztonságpolitika a kertészetben

A sümegi főiskolánál nagyságrendekkel jobb Debreceni Egyetem pár hete lezárt egy vizsgálatot, amelynek eredményeképpen a plágiummal meggyanúsított (máshol) címzetes egyetemi tanár 2011-ben megvédett doktori értekezése fölül elhárult a vád. Az egyetem illetékes testülete megtárgyalta az agrártudományi doktori tanács 100 oldalas (!) jelentését, majd kijelentette, hogy „a szerző nem járt el az elvárható

gondossággal az idézetek, különösen az internetes forrásmunkák hivatkozásainak a megjelenítésében. Ugyanakkor megállapították azt is, hogy az átvett szövegek egyrészt nem tudományos értékűek, részben pedig a szerző saját gondolatai, már korábban megjelent írásai újrafelhasználásának minősíthetők. Az illetékes doktori tanács azt is rögzítette: a doktori értekezés a szerző saját munkája, új tudományos eredményként értékelhető javaslatokat, hivatkozásokat, ajánlásokat tartalmaz, amelyek megfelelnek a tudományosság követelményének.” (*szegeDMA.hu*) A 13 szavazó tagból azonban csak hét támogatta a fenti döntést, talán az *atlatszo.hu* 46 tételes áprilisi összehasonlító listája miatt, így ez a szavazati arány nem jelent megnyugtató felmentést.

De hagyjuk a plágium tényének megítélését is a jövő történészeinek és jogászaiknak, inkább csodálkozzunk el azon, milyen témájú értekezésről nyilatkozott ilyen nagy terjedelemben az agrártudósok fóruma. Mert a mű *A globális és a regionális biztonsági környezet változásainak hatásai* címet viseli, és fogalmunk sincsen, hogyan illeszkedik be az Országos Doktori Tanács (ODT) honlapján megadott „növénytermesztési és kertészeti tudományok” közé, ahová a doktori iskola (DI) magát sorolja. Az ott ismertetett kutatási területek pedig ezekre terjednek ki: „talaj, növény és környezet, földművelés, földhasználat, talajvédelem-javítás, növényi tápanyag- és vízellátás, zöldség- és gyümölcstermesztés, elemforgalom, élelmiszerbiztonság, növényi termékminőség”.

A választ egy gumifogalom adja meg: ez a DI ugyanis a jolly joker-szerű „regionális tudományokra” is kiterjesztette hatókörét (bár az ODT-adatlap nem tud róla), és így szerepelhetnek a teljesen agrár jellegű témák mellett, mint a „röpitőtárcsás műtrágyaszóró gépek munkaszélesség-növelésének elméleti és gyakorlati összefüggései”, olyanok is, mint „a volt Jugoszlávia tagállamainak gazdaságpolitikai összehasonlítása az uniós csatlakozás tükrében”. Csakhogy ez utóbbit a DI vezetőjének a témavezetése alatt írták, jöllehet a professzor saját maga meghatározta kutatási területei ezek: „Földművelés, földhasználat, területfejlesztés, szervesanyag-gazdálkodás fejlesztése, növénytermesztési tényezők kölcsönhatás-vizsgálata, fajtaspecifikus termesztéstechnológiák kidolgozása.” Különdíjat tűzök ki annak az olvasónak, aki megfejtí, ezek közül melyikbe fér bele az (egyébként még a regionális tudmányszakba sem besorolható) gazdaságpolitikai disszertáció témája, és milyen alapon vezette ezt az agrártudós professzor.

Nem ez az egyetlen társadalomtudományi értekezés az agrár DI-ben, pedig az egyetemnek van egy gazdálkodás- és szervezéstudományi DI-je is, amelyből furcsamód több oktató is a kertészeti DI-ben vezet társadalomtudományi témákat – természetesen a mindenevő regionális tudomány területén. De visszatérve a plágiummal vádolt műre, a mai biztonságpolitikai kérdéseket feszegető munkának nem más volt a témavezetője, mint az újabban kizárólag a szabadkőművességet kutató (és eredetileg történész) hajdani honvédelmi államtitkár – talán csak nem azért, mert a szabadkőművesek biztonsági kockázatot jelentenek?

A tanulságot levonhatjuk: ha valakinek tudományos fokozata van, akkor az mindenhez ért, de leginkább a regionális tudományhoz.

A pécsi vonzerő

A tudományterületek képlékenységét már a pécsi Földtudományi DI esetében is emlegettem előbb hivatkozott *ÉS*-cikkemben. A természettudományok közé besorolt diszciplínán belül ugyanis gond nélkül elindították a „Geopolitika, geoökonómia és politikai földrajz közép-európai perspektívából” nevű társadalomtudományi programot, amelyet nemcsak hogy adoptált, de névadójához méltón szűznemzéssel hozott létre az MNB gründolta Pallas Athéné alapítványok hálózata.

A Magyar Rektori Konferencia főtitkára mellett, aki egyben az MNB oktatási igazgatója, másokat is elcsábítottak az MNB és alapítványai. Itt van például az új nevén Budapesti Gazdasági Egyetem (a korábbi főiskola) rektorhelyettese, aki a főtitkár úrhoz hasonlóan – és ugyanolyan meglepően – egy személyben az

MNB oktatási igazgatóságának a főosztályvezetője is. Mivel a saját „egyetemén” doktori képzés sajnos még nem indult el, érthető, hogy tudását magasabb szinten is át kívánja adni, és ugyan ki ütközne meg azon, hogy ezt éppen a pécsi földtudományi DI-ben teszi?

Náluk is vannak sajátos doktori témák, amelyek olyan távol esnek a földtudománytól, mint a biztonságpolitika a kertészettől, de ennek megítélése nem egy hetilapbeli cikk, hanem a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) dolga lenne, amely továbbra is leginkább csak arra kíváncsi, megvan-e a kellő számú professzor, és nem arra, mit is csinálnak, azaz például milyen témákat hirdetnek meg és vezetnek az egyszer már hitelesített DI-kben.

Ez a doktori képzés pedig olyan sikeres, hogy ha jól látom, a jelenleg 79 doktorandusz több, mint amennyi hallgató a doktori szintje alatti mesterképzésre jár a hozzáférhető keretszámok alapján. Igaz, ez nem csoda, ha az MNB-alapítványok által ajánlott 300 000 forintos havi ösztöndíjak vonzerejét is figyelembe vesszük. Valószínűleg ezzel vigasztalódik a Nemzetgazdasági Minisztérium korábbi államtitkára, akit főnöke előbb átvitt magával az MNB stratégiai igazgatójának, sőt pécsi doktorandusz létére kinevezte a pécsi doktori programot is támogató alapítványuk igazgatójának, de akit nemrég váratlanul elbocsátott a banktól. Ő legalább szakmabeli: eredeti képzettsége geográfus, és nyilván e minőségében rajzolta tele államtitkárként annak idején hazánk térképét sárkány, bumeráng és banán alakú fejlődési zónákkal. Amiből csak a bumeráng valósult meg.

Mivel a hazai regionális tudomány akadémiai központja Pécsen működik, ez irányú doktori képzés is létezik ott egyébként – de a saját tudományterületi helyén: az MNB első szirénszavaira nem hallgató Közgazdaság-tudományi Karon, távol a kertészettől és a geopolitiktól...

A pécsi egyetem nem áll jól a doktori képzéseket illetően: a nyilvánosan elérhető információk szerint a közelmúltban három tudományágban záratott be ott a MAB doktori iskolát, illetve akadályozta meg annak létesítését. Talán az MNB jóindulatát, amely például évi 500 (!) közgazdasági ösztöndíj alapítására is kiterjed, meg lehetne szerezniük a kevésbé unortodox diszciplínák támogatására is.

A meglepetések helye

Ilyen jelmonddal szokták hirdetni magukat szállodák, éttermek és más turisztikában érdekelt cégek. Ami a turisztikát illeti, az már rég bevonult a felsőoktatásba, de most egy másik szempontból tudok hivatkozni rá. Történt ugyanis, hogy az oktatási államtitkár bejelentette: az ELTE a jövő évtől egyesül a korábbi szombathelyi főiskolával, illetve annak utódkaraival, amelyek sok funkcióváltozás után a Nyugat-magyarországi Egyetemen belül ma a Berzsényi Dániel Pedagógusképző, valamint a Természettudományi és Műszaki Kar névre hallgatnak. A javaslatot az ELTE Szenátusa is támogatta, az egyesülésnek tehát nincs akadály.

A döntésnek szinte beláthatatlanok a következményei. Először is ettől fogva bármely budapesti, illetve nagyvárosi egyetem egyesülhet egy akár több száz kilométernyi távolságra lévő, ráadásul hasonló profilú intézménnyel, hiszen Szombathely kínálata csak egy tavaly kezdődött kis volumenű (de duális!) mérnökképzés révén különbözik a pesti intézményétől. Arról nem is szólva, hogy az ELTE mind méreteiben, azaz oktatói és hallgatói számában, mind minőségében messze fölötte áll a Vas megyei karoknak.

Az előzmények alapján világos, hogy a szombathelyiek miért menekülnek a soproni székhelyű egyetemről. Ott ugyanis az történt, ami a régebbi városegyesítésekkel szokott: ahol a vezetés, oda összpontosulnak a fejlesztések, míg a mostohatestvérre terhelik az adósságokat, legalábbis a szombathelyiek így látják. De mi csábíthatta az ELTE-t erre a fúzióra? Alig hiszem, hogy a vidéki telephelynek az ún. konvergenciaprogramokból EU-támogatásokat remélő lehetősége, hiszen a központ akkor is Budapesten marad. Akkor nem marad más, mint az ELTE vágya, hogy legyen neki (duális) mérnöki képzése,

akármilyen kicsi és savanyú is.

Az ELTE persze már sok intézményt bekebelezett és megemésztett, kezdve az egykori egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola előbb csepei, majd Kazinczy utcai kihelyezett tagozatától, folytatva a budai Tanítóképző Főiskolán, és végül a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógia Tanárképző Főiskolával fejezve be. Csakhogy amíg ezek olyasmikkel foglalkoztak, amik az ELTE-n korábban nem voltak képviselve, addig a mostani egyesüléssel Szombathelyen megduplázzák az ELTE eddigi bölcsész-, tanárképző és természettudományi karait.

Sok évvel ezelőtt, amikor az egyetemi autonómia még a jövő reménye volt (s ami azóta a múlt csalódásává lett), azt a gondolatmenetet futtattam végig egyik cikkemben, hogy ha már egyetlen minisztériumi büdzsé van, amelyet központi döntéssel osztanak szét az intézmények között, akkor valójában akárhány intézmény legyen is az országban, gyakorlatilag csak egy nagy „Magyar Egyetem” van, sok-sok kampusszal Soprontól Békéscsabáig. Hát akkor újra lehet országos egyetemeket tervezni...

Azt említeni sem merem, hogy az államtitkár és csapata által kidolgozott Felsőoktatási Stratégia az ilyen megoldásokra elfelejtett recepteket adni. De hát csak az ökör következetes.

Törököt fogtak

Már a rendszerváltás után történt, hogy egyik hallgatóm elmesélte, elvállalta a tagságot a kari hallgatói önkormányzat (HÖK) vezetésében. Örültem, biztattam, mert jó dolognak tartottam, ha a diákok részt vesznek saját ügyeik intézésében – különösen az akkori időkben, hiszen a szegediek nem sokkal azelőtt élen jártak a KISZ-szervezet felszámolásában és a demokratikus alapú hallgatói intézmények létrehozásában. Emlékszem, milyen támogatást kaptunk a Kari Tanácsban a hallgatóktól, hogy a régi rendet lebontsuk, hogy ne válasszuk újra a változásokat akadályozó vezetőket, és hogy végre lekerüljön a Lenin-kép a Tanácssterem faláról.

Pár héttel később ismét bekopogott hozzám a diáklány, leült és sírva fakadt: „Tanár úr, el nem tudja képzelni, mi folyik a HÖK-ben!” És elkezdte mesélni a pénzek, kapcsolatok körforgását. Mást nem tudtam tenni, mint azt tanácsolni, hogy mihelyt lehet, lépjen ki, és elvesztettem minden illúziómat.

Ekkorra már jelentős jogokhoz jutottak a HÖK-képviselők az intézményi tanácsokban, mert az egymást váltó kormányok úgy vélték, hogy a hallgatók körbeudvarlásával maximalizálhatják rájuk adott szavazataikat, ezért gyorsan eljutottunk oda, hogy a törvény szavatolta: a hallgatók minden magasabb testületben 25 és 33 százalék közötti képviseletet kapnak, ami a gyakorlatban kivétel nélkül egyharmadnyi HÖK-tagot jelentett a kari és egyetemi tanácsokban. A legutóbbi módosítás ezt mára 20 és 25 százalék közötti képviseletre tudta redukálni, de ahhoz nem nyúlt hozzá, hogy nem csupán a hallgatókat érintő, hanem minden a szenátus, illetve kari tanács elé kerülő ügyben szavazóképesek. Mármint a HÖK rendszerint „házon belül” előre egyeztetve többen szavazott. Hol voltak már a nyílt viták, amelyekben egymást igyekeztünk meggyőzni? Vagy amikor a hallgatók az alkalmatlan tanárokat kritizálták az üléseken?

Így alakult ki, hogy ha valódi versengés volt a vezetői posztokért, és az oktatói képviselők megosztottak voltak, rendszerint a hallgatói szavazatok döntötték el, ki lesz a nyertes. Amiből az következett, hogy a jelölteknek a HÖK-kel kellett egyezkedniük, nekik kellett ígéretetniük, hiszen a tanárok kari vagy oktatói csoportérdekek szerint szavaztak, a HÖK viszont egységesen voksolt. Normál esetben a pár évig működő HÖK-vezetők nem láthatták át az intézmény működését, költségvetési rendszerét, fejlesztési irányait, tudományos potenciálját stb., azaz az intézmény működésének összképét és mindazokat a részleteket, amelyet gyakorló oktatóként nekem is évekig tartott megismerni és megérteni. Mégis, teljes nyugalommal és teljes egységben szavaztak mindig erre vagy arra.

Nem voltam már egyetemi vezető, de korábbi vezetőtársaimmal tartottam a kapcsolatot, amikor a Török

Márk-saga elkezdődött. Az biztos, hogy a 12 éve csaknem folyamatosan vezető pozícióban lévő szegedi HÖK-elnök már elég jól átlátja az intézmény szervezeti és működési kérdéseit. Az pedig tökéletesen jellemzi a hallgatók viszonyát a saját (egyetemi és azon kívüli) ügyeikhez, hogy mit sem törődnek azzal, hányan, hogyan és kiket választanak meg a saját problémáik felelős kezelésére, nem beszélve a milliárdos nagyságrendű költségvetésükről. Ha valamiért tartani lehet a jövőtől, az ennek a fiatal értelmiségnek a közönye a saját és a köz ügyei iránt.

Török Márk megválasztását a törvény új négyéves korlátjára hivatkozva a rektor érvénytelenítette, a dékánok pedig közös levélben szólították fel lemondásra. A HÖK-elnök a dékáni levelet az 1956-os megtorlásokkal hasonlította össze; talán a történelem szakon ezt a korszakot nem sikerült megtanulnia, mert hivatkozása merőben téves: akkoriban ugyanis köztudottan nem levéllel, hanem gumibottal és bilincssel érveltek. Török válaszevele pedig egy zsarolási kísérlettel ér fel, hiszen felsorolja, milyen disznóságokról tud, de arra nem utal, hogy ezekről kezdeményez-e vizsgálatot. Ez pillanatnyilag a hallgatók által választott vezető etikai normája.

A felcsúti egyetemért

Az államtitkár abban az Eduline-interjúban, amelyben a szakgimnáziumok most bevezetendő vendéghallgatói rendszeréről szólt, hosszan fejtegette a felsőoktatás javuló állapotát is. Szerinte – és ezt már nem először mondja – a kancellároknak köszönhető, hogy az intézmények adósságállománya jelentősen csökkent. Azt is közölte, hogy az állami intézmények támogatása 244 milliárd Ft lesz jövőre, a nem államiakéval együtt összesen 262 milliárd. Petschnig Mária Zita makroközgazdász szerint azonban az EMMI fejezetében szereplő 2017-es adatokból csupán annyi olvasható ki, hogy az egyetemek és főiskolák bevételeinek és kiadásának a különbsége 2017-ben kerekítve 205 milliárd Ft lesz, és ezt a különbözetet fedezi a költségvetés, magyarán ennyi lesz az állami támogatás.

Még a 2011-es magyar EU-elnökség idején, amiről manapság nem tudni, megismétlődhet-e valaha, Debrecenben tartottak egy nagy nemzetközi tudományos rendezvényt, melyet eredetileg a miniszterelnök nyitott volna meg, de mivel éppen nem ért rá, a helyi polgármestert hirdették helyette. Végül egy önkormányzati főosztályvezető köszöntötte az EU magas rangú tudományos vezetőit és a külföldről és itthonról érkezett tudósokat. Este, amikor a szálláson bekapcsoltam a tévét a helyi hírekért, beszámoltak róla, hogy a polgármesternek milyen fontosabb feladata volt: egy valóságos akadémiát avatott fel. Igaz, nem tudományos, hanem futballakadémiát, de ebben már akkor sem volt semmi meglepő, hiszen tudjuk: a foci nemcsak lelkiekben, de anyagiakban is többet ad, mint a tudomány vagy a (felső)oktatás.

Ez a történet jutott eszembe az interjú egy másik pontján, amikor az államtitkár azt fejtegette, hogy hasznos lenne, ha a társasági adóból nemcsak a látványsportok, hanem a felsőoktatás is kaphatna a cégek által leírható, TAO-ként rövidített támogatást. Most hogy kiderült, a felcsúti akadémia és sportklub a 2,7 milliárdnyi TAO-val kiegészítve összesen 3,8 milliárdból épült Makovecz-stadionja mellé egy 6 milliárdba kerülő óriási sportcsarnokot is kap, amelyben 4 milliárdra tervezik a TAO-t, és mivel azt is régóta tudjuk, hogy még a Fradit is messze megelőzve ez az egyesület kapta a legnagyobb összegeket a TAO-ból, reménykedhetünk, hogy az akadémia mellé előbb-utóbb az egyetem is felépül Felcsúton.